

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце БДУКМ

 С.Л. Шпарло

“24” 10 2022 г.

Рэгістрацыйны № ВД 449 /эвуч.

**БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНА-ПЕСЕННАЯ ТВОРЧАСЦЬ
І СПЕЎНАЯ ЭТНАФОНІЯ**

Вучэбная праграма
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасцяў
*1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці*
*1-18 01 01-01 Народная творчасць (харавая музыка)
спецыялізацыі 1-18 01 01-01 02 Харавая музыка народная;
спецыяльнасці 1-16 01 10 Спевы (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-01 02 Спевы (народныя)*

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі I ступені па спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках), 1-16 01 10 Спевы (па напрамках), зацверджаных пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 12 красавіка 2022 г. № 78, вучэбных планаў БДУКМ па напрамку спецыяльнасці спецыялізацыях

Складальнік:

У.К.Зяневіч, прафесар кафедры народна-песеннай творчасці і фальклору ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, дацэнт

Рэцэнзенты:

Т. М. Цыбульская, загадчык кафедры спеваў ўстановы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі”;

Я. У. Паплаўскі, дацэнт кафедры харавога музыкі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай народна-песеннай творчасці і фальклору ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў (пратакол № 10 ад 24.05.2022);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пратакол № 5 ад 15.06.2022).

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна “Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія” з’яўляецца адной з асноўных вучэбных дысцыплін прафесійнай падрыхтоўкі ў галіне сольнага народнага выканальніцтва.

Вучэбная дысцыпліна “Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі як: “Сальфеджыю”, “Гармонія”, “Аналіз музычных форм і паліфонія”, “Харавы клас”, “Беларуская этнамузыкалогія і інш.

Асноўная мэта вучэбнай дысцыпліны “Беларуская народнапесенная творчасць і спеўная этнафанія” – фарміраванне сістэмы ведаў і навыкаў у галіне народнай традыцыйнай музычнай культуры. Вучэбнае дысцыпліна забяспечыць студэнтам сукупнасць базавых ведаў пра асноўныя навуковыя катэгорыі і паняцці, пра месца народнай песні ў сістэме народнай культуры, пра спецыфічныя асаблівасці і заканамернасці гістарычнага развіцця музыкі вуснай традыцыі, пра жанравы склад беларускага песеннага фальклору ў яго рэгіянальнай разнастайнасці, пра прынцыпы і метады тэксталагічнага вывучэння песеннага фальклору і на гэтай аснове спрыяць падрыхтоўцы высокапрафесійнага музыканта-фалькларыста, выканаўцы народнай песні.

Дасягненне пастаўленай мэты вызначае *задачы* вучэбнай дысцыпліны:

- выяўленне спецыфікі народнапесеннай творчасці як інтэграванай часткі музычнага фальклору ў кантэксце традыцыйнай народнай культуры беларусаў;

- выпрацоўка сістэмы ўяўленняў аб беларускім песенным фальклору як спецыфічнай сферы мастацкай дзейнасці народа са сваёй непаўторнай сістэмай эстэтычных каштоўнасцяў;

- фармаванне ўяўленняў і паняццяў пра натуральна-гістарычную, аб’ектыўную прыроду, сацыякультурную значнасць шматстайных формаў народнай традыцыйнай мастацкай культуры як асновы прадуктыўнага развіцця ўсёй сістэмы сучаснай духоўнай культуры, у тым ліку і разнастайных формаў прафесійнага мастацтва;

- паслядоўнае азнаямленне з комплексам навуковых паняццяў, якія набываюць у фалькларыстыцы і этнамузыкалогіі ўласнае значэнне (тэкст, мова, мастацкая форма, тэма, сюжэт, матыў, тып, варыянт, стыль, традыцыя, народная культура, мастацтва і інш.).

- засваенне выпрацаваных у айчыннай і замежнай тэорыі і практыцы метадаў даследавання народнай музыкі;

- засваенне знакавай лексікі, спецыяльных тэрмінаў і абазначэнняў як з арсеналу саміх выканаўцаў-захавальнікаў традыцыі, так і з навуковага апарату этнамузыкалогіі;

- набыццё ўмення выкарыстоўваць на практыцы атрыманыя веды і навыкі як для этнамузыкалагічнай працы (навуковая, навукова-метадычная і навукова-практычная дзейнасць па збіранні музычнага фальклору), так і для практычнай мастацкай творчасці (сольнае выканальніцтва);

- авалоданне асновамі комплекснага аналізу музычнага і паэтычнага тэкстаў народных песень.

- авалоданне трывалымі ведамі ў галіне беларускай народнай песеннай творчасці ва ўсёй разнастайнасці яе відаў і жанраў, выканаўчых песенных стыляў;

- узбагачэнне слыхавой практыкі шляхам актыўнага засваення рытмічнага, інтанацыйна-меладычнага і ладавага комплексаў беларускага песеннага фальклору розных жанраў і рэгіянальных песенных стыляў;

- авалоданне творчымі навыкамі выканання ўзораў беларускага музычнага фальклору;

- выпрацоўка адпаведных навыкаў у галіне практычнай фалькларыстыкі (арганізацыя і правядзенне фальклорных экспедыцый, арганізацыя этнаграфічных фальклорных канцэртаў, запіс і выданне навуковых відэафільмаў, аўдыёстужак і інш.);

- раскрыццё асноўных праблем сучаснай фалькларыстыкі і этнамузыказнаўства, засваенне бібліяграфіі па усёй праблематыцы курса.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія” студэнт павінен ведаць:

- рэальнае гучанне беларускай народнай песні і традыцыйнай народнай музыкі;

- спецыфіку песеннага фальклору як важнай часткі традыцыйнай народнай культуры, спецыфічнай сферы мастацкай дзейнасці, асобай эстэтычнай сістэмы;

- ролю і месца песеннага фальклору ў сістэме сучаснай духоўнай культуры культуры;

- асаблівасці, прызначэнне і функцыі музычна-паэтычнага фальклору, прынцыпы гістарычнага развіцця народнай традыцыйнай культуры;

- заканамернасці народнай песнятворчасці;
- інтанацыйна-меладычныя, ладавыя, метрарытмічныя і структурныя асаблівасці народнай песні;
- сродкі мастацкай выразнасці песеннага фальклору;
- спецыфічныя прыёмы выканальніцтва;
- жанры беларускага песеннага фальклору;
- рэгіянальныя асаблівасці песенных стыляў Беларусі, іх праявы;
- гістарычныя этапы станаўлення і развіцця беларускай этнамузыкалогіі;
- спецыяльную літаратуру, асноўныя тэарэтычныя працы і публікацыі музычна-этнаграфічных матэрыялаў.

умець:

- карыстацца сучаснымі навуковымі метадамі аналізу разнастайных формаў музычнага фальклору;
- выявіць жанравыя прыкметы і класіфікаваць з'явы фальклору;
- абгрунтавана вызначыць жанравую прыналежнасць фальклорных тэкстаў, форму, даць стылявыя характарыстыкі народных песень;
- характарызаваць структуру фальклорна-этнаграфічнага тэксту, здзейсніць аналіз моўных сродкаў і спосабаў выраза;
- выявіць сувязі мастацкай формы з асноўнымі сэнсавымі і канструктыўнымі элементамі этнаграфічнага кантэксту (рытуальна-абрадавыя сітуацыі, акалічнасці актуалізацыі жыццёва значных намераў);
- характарызаваць сродкі выразнасці — мову фальклору ў адпаведнасці з жыццёвым прызначэннем, функцыяй: суадносіны слова з музычнай, харэаграфічнай, гульнёвай, абрадавай і іншымі бакамі мастацкай сістэмы фальклору;
- выконваць ўзоры песеннага фальклору ў адпаведнасці з жанравай і рэгіянальнай стылістыкай і народнымі спеўнымі манерамі;
- валодаць метадамі сцэнічнага ўвасаблення фальклору;
- граматычна карыстацца інфармацыйнымі крыніцамі для атрымання неабходнай прафесійнай інфармацыі.
- раскрыць змест асноўных навуковых катэгорый і растлумачыць паняцці, якія ўжываюцца ў музычнай фалькларыстыцы і этнамузыкалогіі.

валодаць:

- валодаць метадамі сцэнічнага ўвасаблення фальклору;
- метадамі арганізацыі і стварэння мастацкіх калектываў.

Засваенне вучэбнай дысцыпліны “Беларуская народнапесенная творчасць і спеўная этнафанія” павінна забяспечыць фарміраванне спецыялізаваных кампетэнцый СК-5 Валодаць асноўнымі катэгорыямі беларускай народна-песеннай творчасці, песеннай дыялекталогіі.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Беларуская народнапесенная творчасць і песенная этнафанія” ўсяго адведзена 198 гадзіны, з якіх 130 – аўдыторныя (68 гадзін – лекцыі, 62 гадзіны – практычныя) заняткі.

Рэкамендаваная форма кантролю ведаў студэнтаў — залік.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА

Уводзіны

Вучэбная дысцыпліна “Беларуская народнапесенная творчасць і песенная этнафанія” у сістэме падрыхтоўкі сучаснага спецыяліста ва ўстановах адукацыі культуры і мастацтваў. Месца вучэбнай дысцыпліны “Беларуская народнапесенная творчасць і песенная этнафанія” у вучэбным, навукова-даследчым і мастацка-творчым комплексе адукацыйнай дзейнасці. Сувязь з іншымі вучэбнымі дысцыплінамі. Роля і значэнне вучэбнай дысцыпліны ў прафесійным станаўленні спецыяліста ў галіне культуры і мастацтваў.

Раздзел I. Фальклор у сістэме сучаснай духоўнай культуры

Тэма 1. Фальклор як цэласная сістэма

Паняцці культуры, духоўнай культуры, мастацкай культуры. Тыпы культур. Традыцыйная культура і музычны фальклор. Фальклор і мова як цэнтралізуючыя элементы ў сістэме нацыянальнай мастацкай культуры. Фальклор і праблемы экалогіі культуры. Фальклор як спецыфічная сфера мастацкай дзейнасці. Спецыфічныя рысы і характэрныя асаблівасці музычнага фальклору: вусная прырода існавання фальклору; біфункцыянальнасць; варыянтнасць і варыятыўнасць як формы існавання фальклорнага твора; імправізацыйны характар выканання; адзінства індывідуальнага і калектыўнага ў фальклоры; фальклорны сінкрэтызм. Народная песня як крыніца нацыянальнай музычнай лексікі. Фальклор і фалькларызмы. Эстэтычная сістэма беларускага песеннага фальклору. Сінкрэтычнае адзінства эстэтычных, маральна-этычных і утылітарна-практычных уяўленняў у беларускім фальклоры. Паняцце універсальнага “добра”. Народныя ўяўленні пра прыгожае і агіднае, узвышанае і нізкае, трагічнае і камічнае. Эстэтычныя сімвалы ў беларускім песенным фальклоры.

Тэма 3. Жанравая класіфікацыя беларускага песеннага фальклору

Паняцці родаў, відаў і жанраў народнага мастацтва. Структура беларускага песеннага фальклору (класіфікацыя па відах і жанрах). Гісторыка-стылявыя групы беларускага песеннага фальклору. Шматфункцыянальнасць фальклору. Суадносіны ўтылітарна-прыкладнай і эстэтычнай функцый. Функцыянальнае прызначэнне як вызначальны крытэр у разуменні народных песенных жанраў. Дзве асноўныя групы песенных жанраў: песні прымеркаваныя і песні непрымеркаваныя. Формы

прымеркаванасці песеннага фальклору: абрадавая; да відаў дзейнасці; сезонная. Жанры строга прымеркаваных песень. Жанры ўмоўна прымеркаваных песень. Жанры непрымеркаваных песень.

Тэма 3. Беларуская этнамузыкалогія: этапы станаўлення і развіцця

Перадумовы этнамузыкалагічнай думкі ў Беларусі. Музычная фалькларыстыка ў канцы XIX — пачатку XX ст.. Беларускі музычны фальклор у даследаваннях польскіх і чэшскіх вучоных. Кірункі развіцця беларускай этнамузыкалогіі ў савецкі перыяд. Музычная фалькларыстыка 1920-х гг. Беларуская этнамузыкалогія і пецяўбургская школа Б.Асаф'ева. Практычная фалькларыстыка ў дзейнасці Р.Р. Шырмы і Г.І.Цітовіча. Росквіт беларускага этнамузыказнаўства: асноўная праблематыка даследаванняў 1960-х — 1990-х гг. Беларуская этнамузыкалогія ў XXI стагоддзі.

Раздзел II. Марфалогія песеннага фальклору. Сродкі выразнасці беларускай народнай песні.

Тэма 4. Формы народнага вершаскладання

Тыпы і формы вершаскладання. Тыпы верша ў фальклору і ў тэорыі літаратуры. Меладычная, квантытатыўная, квалітатыўная формы вершаскладання. Стапа.

Тры тыпы народнага вершаскладання. Сілабічны або цэзурны верш. Складовая група. Падсумаванне складовай групы. Семантыка складовай групы. Цэзура і яе пазначэнне ў паэтычным тэксце. Роўнаскладовы верш і верш рознага складовага аб'ёму. Часавік.

Танічны або акцэнтны верш. Рытмічная адзінка (сегмент) у танічным вершы. Структура танічнага верша (пачатковы сегмент; сярэдзінны сегмент; заключны сегмент). Віды акцэнтнага (танічнага) народнага верша: двухударны з дактылічнай формулай заканчэння; двухударны з харэічнай формулай заканчэння.

Сілаба-танічны (стопны) народны верш і яго ўвасабленне. Наяўнасць стапы, рыфмаванасці і цэзуры як прыкмета народнага сілаба-танічнага верша.

Тэма 5. Страфічная арганізацыя беларускай народнай песні

Тэрміны "паэтычная страфа" і "меладычная страфа". Песенная страфа і яе склад (форма або кампазіцыя страфы). Малыя рытмічныя

адзінкі (складовая група (V) і сегмент). Музычна-паэтычны радок (рытмічны перыяд) і яго пазначэнне. Формула складовага рытму. Кампазіцыйныя адзінкі (KE). Складовая група (a, b, c і г.д.), радок (A, B, C), Формы паэтычных тэкстаў: фразавая, радковая і страфічная. Формы песеннай страфы. Страфічная формы з унутрыстрофным паўторам. Рамачная кампазіцыя страфы. Песенна-страфічныя формы з рэфрэнам (r. R). Велічыня рэфрэна (просты, складовы, падвойны). Выгляды рэфрэна ў залежнасці ад месцазнаходжання (пачатковы, канцавы, унутраны пабудовы, рэфрэн, які атачае). Суадносіны: паэтычная страфа і мелафрафа. Музыкальная страфа і куплет. Куплетная і куплетна-варыяцыйная формы. Формула верша. Формула напеву. Суадносіны формулы верша з формулай напеву.

Тэма 6. Музыка-рытмічныя арганізацыя беларускай народнай песні

Музыка-часовае мысленне народнага выканаўцы. Кароткія і доўгія працягласці. Двайковая і трайковая сістэмы злічэння. Музыка-складовы рытм як унутраная адзінка вымярэння часу песні ў фальклоры. Складовы час. Складовая музыка-рытмічная формула і яе вызначэнне. Формулы складовага рытму. Суадносіны рытмічнай структуры напеву і рытмікі паэтычнага тэксту. Рытмічная структура напеваў песень ранняга гісторыка-стылявога пласта (каляндарна-абрадавыя і сямейна-абрадавыя песні). Рытмічная арганізацыя пазаабрадавых лірычных песень позняй традыцыі. Асноўныя рытмічныя фігурацыі. Пераважныя рытмічныя структуры. Унутрыскладовы распеў. Метр і памер песні. Музыкальная форма песні. Тактавая структура. Тактаванне цэзурных і сегментаваных напеваў. Часавікі. Драбненне. Падсумаванне. Адсутнасць музыкальнага часу паміж строфамі народнай песні.

Тэма 7. Ладавая пабудова беларускай народнай песні

Паняцце ладу як іманентнай (унутрана ўласцівай) структуры музыка-паэтычнага тэксту народнай песні. Лад як катэгорыя музыкальнага мыслення ў фальклоры. Нетэмпераванасць традыцыйнага музыкальнага слыху. Флуктуацыя гукавога ладу народнай песні. Гукарадная мабільнасць. Паняцце гукарада ў народнай музыцы. Лад і гукавы аб'ём, або амбітус шкалы народнай песні. Варыянтнасць гукарада ў народнай песні. Ладавая кампазіцыя, ці сістэма ладавых апор. Архаічны нетэмпераваны тып музыкальнага мыслення. Ангемітонныя гукарады: трыхорд у кварце

(трытонікі), тэтрахорд у квінце (тэтрэтонікі), пентатоніка, гексахорд. Канцавы тон і праблема выяўлення ладу народнай песні. Танальна-гарманічнае мысленне ў песнях позняга фарміравання. Дыятоніка.

Тэма 8. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні

Мелодыя і інтанацыя. Вызначэнне мелодыі. Структурнае члянэнне мелодыі. Жанравыя прыкметы мелодыі ў народнай песні. Інтанацыя. Вызначэнні інтанацыі. Інтанацыя як працэс і як гукавое ўвасабленне эмацыянальнага стану і мастацкага зместу музыкі. Разуменне своеасаблівасці музычнай інтанацыі ў народнай песні і незвядзенне яе да нотнага запісу. Тып інтанавання і стыль інтанавання. Інтанаванне як манера гуказдабывання. Інтанаванне як формаўтваральны і стылеўтваральны фактар. Заканамернасці непесенных і песенных формаў інтанавання; інтанацыі-загуканні, інтанацыі-галашэнні, спеўны і мелаэдэкламацыйны (апавядальны) тыпы інтанавання. Тэмбрава-тэсітурныя асаблівасці як важны фактар, які характарызуе працэс інтанавання. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні. Асаблівасці гукавядзення. Характэрныя папеўкі ў беларускім песенным фальклору. Напевы абагуленыя (тыпавыя) і індывідуалізаваныя. Формульнасць як найвышэйшая праява абагульнення змястоўнага і знакава-выразнага бакоў той ці іншай з'явы фальклору. Паэтычныя формулы, рытма-формулы, напевы-формулы, знакі-знакі харэаграфічнага арнаменту і інш. Значэнне формульнасці у розных жанрах музычнага фальклору.

Тэма 9. Фактура беларуская народнай песні

Паняцце фактуры народнай песні як сукупнасці прыёмаў падачы музычнага матэрыялу, пабудовы музычнай тканіны. Драматургія народнай песні і музычная фактура як узаемазвязаныя сродкі музычнай выразнасці. Асаблівасці дзялення галасоў у спеўным гурце і кампаненты (элементы) фактуры народнай песні. Функцыянальны падзел галасоў у народным ансамблі: мелодыя, басуючыя галасы, падгалосак (падводка), гармонія. Фактура як стылявая прыкмета песні. Асноўныя прынцыпы фактурнай арганізацыі традыцыйных песень. Тыпы народнапесеннай фактуры: меладычная (манадычная і поліфанічная), унісонна-гетэрафонныя спевы, бурдонныя формы шматгалосся, шматгалосыя спевы з падводкай, гамафонна-гарманічная фактура. Несінхронныя формы шматгалосся (антыфоннае выкананне песень, шматгалоссе беларускай “бараны”). Віды народнапесеннай фактуры: полірытмія, поліметрыя. Характарыстыка

элементаў фактуры. Мелодыя як галоўны элемент фактуры народнай песні. Прыёмы выкладання мелодыі ў народнай песні: аднагалоссе, дыяфонія, падваенні. Падгалосак імітатыўны і кантрапунктуючы. Псіхалагічныя аспекты фарміравання народнага ансамбля.

Тэма 10. Паэтыка беларускага песеннага фальклору

Народнапесенная паэзія. Адрозненне паэзіі ад прозы. Верш як паэтычная адзінка. Народнапесенны верш. Чысты верш. Музычная строфіка. Вершаваны радок.

Родавыя і жанравыя асаблівасці паэтычнага тэксту. Роды і жанры ў народнапесенным вершы. Эпас. Эпічныя жанры. Лірыка. Лірычныя жанры. Ліра-эпічныя жанры ў фальклору. Жанравае дзяленне народных песень.

Сюжэт і кампазіцыйная структура верша. Тыповы сюжэт. Асноўныя кампазіцыйныя прыёмы (апавяданне, апісанне, паступеннае звужэнне вобразаў) і інш.

Сродкі мастацкай выразнасці ў фальклору. Алегорыя. Сімволіка народнай песні. Тропіка ў народнапесенным вершы: метафара, метанімія, сінекдаха, эпітэт, гіпербала, літота, іронія.

Рытмаскладовая формула верша. Азначэнне рытмаскладовай формулы верша. Прынцыпы і правілы, неабходныя для складання рытмаскладовай формулы верша.

Дыялектныя асаблівасці паэтычнага тэксту. Асаблівасці дыялекту ў народнапесенным вершы. Дзяленне мовы на прыслоўі і гаворкі. Гаворка і манера спеву выканаўцы. Дыялектныя словы. Дыялектныя формы слоў. Лексічныя і асноўныя фанетычныя асаблівасці мясцовага дыялекту.

Раздзел III. Раннетрадыцыйны фальклор

Тэма 11. Каляндарна-песенная культура Беларусі

Земляробчы каляндар як своеасаблівае адлюстраванне народнага светапогляду і аснова каляндарна-песеннай культуры Беларусі. Этымалогія жанраў. Язычніцтва і хрысціянская міфалогія ў песенных творах каляндарна-абрадавага цыкла. Аграрна-магічная аснова і пазнейшыя трансфармацыі. Агляд гадавога кола каляндарных свят і абрадаў. Абрады і песні зімовага перыяду. Абрады і песні веснавага перыяду. Абрады і песні летняга перыяду. Абрады і песні восеньскага перыяду. Карагоды і карагодныя песні. Жанры каляндарна-абрадавых песень. Карты тэрытарыяльнага распаўсюджання каляндарна-абрадавых песень. Стылістыка і тыпалогія напеваў каляндарна-абрадавых песень.

Монавобразнасць структуры. Інтанацыйна-семантычная канцэнтраванасць, ёмістасць і маналітнасць эстэтычна-мастацкага вобраза. Абагуленасць і афарыстычная сціснутасць напеваў. Паняцці “тыповы напеў”, “напеў-формула”, “песенна-меладычны тып”. Своеасаблівая ідэйна-вобразная арганізацыя раннетрадыцыйнага фальклору, моўныя асаблівасці, сюжэтныя структуры, паэтыка. Рытмічная арганізацыя паэтычных тэкстаў і напеваў. Рытма-інтанацыйны комплекс, ладава-меладычныя асаблівасці напеваў. Формы і традыцыі выканання, унісонна-гетэрафонныя спевы. Сюжэтно-тэматычныя групы, паэтыка каляндарна-абрадавых песень. Музычная стылістыка: тыпы напеваў і іх арэалы, гукарады і ладавыя структуры, меладычна-інтанацыйныя комплексы, тыпы інтаніравання, рытмічная арганізацыя напеваў, страфічныя і нестрафічныя напевы, формы мелаграфы.

Тэма 12. Сямейна-абрадавы песенны цыкл

Сямейныя святы і абрады як частка традыцыйнай культуры беларусаў, іх сувязь з сацыяльнай структурай грамадства. Жанры песень сямейна-абрадавага цыкла. Радзіны ў сістэме сямейнай абрадавасці. Беларускія радзінныя песні — унікальная з’ява ў песенным фальклоры славянскіх народаў. Тыпалогія напеваў радзінных песень. Беларускае вяселле як адлюстраванне эвалюцыі сямейна-шлюбных адносін. Сутнасць і значэнне вясельных рытуалаў. Функцыянальная прыналежнасць вясельных песень. Песні імператыўныя, апавядальныя, дакаральныя, велічальныя, жартоўныя, вясельныя галашэнні, песні да скокаў. Тыпы напеваў і зоны іх распаўсюджвання. Музычная драматургія вясельнага абраду. Традыцыя пахавальных аплакванняў. Функцыянальнае прызначэнне пахавальных галашэнняў. Асаблівасці паэтыкі. Стылістыка выканання.

Тэма 13. Песні з умоўным прымеркаваннем па часе і абставінах іх выканання

Пазаабрадавы фальклор апавядальнай і лірычнай традыцыі. Жанрава-тэматычныя групы: лесавыя, лугавыя, палявыя, за таварам, за кудзеляй, на супрадках, запусныя, пятроўскія, зімовыя, карагодныя, бяседныя. Паставыя песні і духоўныя вершы. Рэлігійная аснова зместу песень, іх павучальны, маральна-дыдактычны характар. Тэматыка. Беларускія баллады як від народнага ліра-эпічнага мастацтва. Адлюстраванне ў баладных песнях драматычна-трагічных калізій у індывідуальным, сямейным і грамадскім жыцці. Маральна-дыдактычны

характар балад. Формы выканання. Умоўная прымеркаванасць. Сюжэтныя і ўнутрыжанравыя групы песень. Балады міфалагічныя, казачныя і легендарныя, гістарычныя, балады-загадкі, балады карагодна-гульнявога складу, навелістычныя балады. Ранняя песенная лірыка.

Тэма 14. Карагодна-гульнёвая традыцыя беларусаў

Этымалогія і аб'ём зместу тэрмінаў "карагод", "танок". Вызначэнне жанру. Харэаграфія — неад'емны кампанент структуры сінтэтычнага карагоднага тэксту.

Класіфікацыя карагодаў: па структурных і стылявых асаблівасцях — карагоды-песні, карагоды-гульні, карагоды-танцы; па формах руху — карагоды шэсця, кругавыя карагоды, лінейныя (сценка на сценку) карагоды, арнаментальныя карагоды.

Тэрмін "вадзіць карагоды". Абрадавая семантыка харэаграфічных малюнкаў у карагодах. Карагод як своеасаблівая форма магічных практык сялянна-земляроба.

Сезонная прымеркаванасць карагодаў. Прымеркаваная і непрымеркаваная карагоды.

Сюжэтна-кампазіцыйная аснова (драматургія) карагодна-гульнёвых песень. Сістэма выразных сродкаў карагодна-гульнёвых песень. Рысы стылю карагодных і гульнёвых песень: рытмічныя і меладычныя структуры; наяўнасць развітых рэфрэнаў (семантычных і асемантычных); прынцыпы пашырэння і сціску. Тэматыка і паэтыка карагодна-гульнёвых песень. Жанравыя групы карагодных песень: своеасаблівасць стылістыкі і тыпалагічна ўстойлівыя прыкметы.

Зоны распаўсюду карагодна-гульнявой традыцыі на тэрыторыі Беларусі і рэгіянальныя асаблівасці карагодна-гульнёвай традыцыі беларусаў.

Раздзел IV. Пазаабрадавая сялянская лірыка (класічны) фальклор

Тэма 15. Стылістычныя рысы і асаблівасці пазаабрадавага песеннага фальклору

Пазаабрадавая лірыка. Класіфікацыя песеннай лірыкі па эстэтычна-мастацкай і сацыяльнай функцыях. Вобразная сістэма. Псіхалагічны паралелізм Метафара. Эпітэт: Сімволіка гора і шчасці. Прынцып паўтаранасці як аснова паэтычнага сінтаксісу песеннай лірыкі. Музыкальна-меладычныя паўторы: анафара; прыпеў як тып паўтору; захоп-паўтор;

падхват. Сэнсавыя паўторы: антыфонны паўтор; паўтор у форме пытання-адказу. Характэрныя музычна-стылявыя асаблівасці. Музычна-рытмічныя формы лірычных песень. Індывідуалізацыя напеваў і меладычнае развіццё як аснова кампазіцыйнай пабудовы пазаабрадавай лірычнай песні. Формы вершаскладання. Ладавая і рытмічная арганізацыя напеваў лірычных песень. Фактура пазаабрадавых лірычных песень. Шматгалосыя спевы з падводкай як форма лінейнага мыслення. Гендарны аспект выканальніцкай эстэтыкі лірычных песень. Спецыфічныя асаблівасці паэтыкі пазаабрадавых песень. Узаемасувязь пазаабрадавага фальклору і абрадавай песні як своеасаблівая рыса беларускай народна-песеннай традыцыі.

Тэма 16. Жанравая сістэма пазаабрадавай лірычнай песні

“Абрадавая” і “не абрадавая” лірыка. “Мужчынская” і “жаночая” лірыка. “Павольныя” і “хуткія” песні.

Жанравая прыналежнасць песень. Сюжэтна-тэматычныя групы.

Балады. Песні сацыяльна-бытавыя (казацкія, рэкруцкія, салдацкія, чумацкія, батрацкія, бурлацкія). Песні сямейна-бытавыя. Песні пра каханне. Жартоўныя песні і песні да скокаў. Вызначэнне жанравай спецыфікі лірычных песень.

Раздзел V. Нетрадыцыйны фальклор

Тэма 17. Кантавая культура Беларусі

Генезіс і распаўсюджанне кантавай культуры ў Беларусі. Грамадска-палітычныя і гісторыка-культурныя аспекты ўзнікнення і распаўсюджвання кантаў на тэрыторыі Беларусі. Рэфармацыя і новы стыль. Узаемаўплывы традыцыйнага і прафесійнага мастацтваў. Паэтыка, ладава-меладычны і музычна-рытмічны склад (музычны інструментарый і акордава-гарманічнае мысленне, вершаскладанне новага тыпу). Беларускія канцыяналы. Сюжэтна-тэматычныя групы беларускіх кантаў. Сучасная традыцыя кантавага выканання ў Беларусі.

Тэма 18. Прыпеўкі як від народнай песенна-музычнай мініяцюры

Прыпеўкі. Вызначэнне жанру. Асноўныя жанравыя характарыстыкі прыпеўкі. Жанравыя разнавіднасці. Праблема генэзы прыпевак. Грамадска-палітычныя і культурна-гістарычныя асновы паходжання жанру і яго старажытныя карані. Роля музычнага інструментара ў станаўленні і развіцці жанру. Прыпеўка і аўтарскі пачатак. Лаканізм выказвання як

галоўная адметная рыса прыпеўкі. Вобразная сістэма і мастацкая стылістыка прыпевак. Паэтычныя формы і структуры. Спецыфіка прыпевак як вакальна-інструментальнага віду народнага мастацтва. Традыцыі выканання. Прынцып канцэртавання і творчага саборніцтва. Змест і тэматычныя разнавіднасці прыпевак. Паэтыка прыпевак. Кампазіцыйныя тыпы прыпевак. Адначасткавыя і дзвухчасткавыя прыпеўкі. Цыклізацыя прыпевак. Рыфма як усвядомлены мастацкі прыём у прыпеўцы і яе адрозненне ад рыфмы ў лірычнай песні. Жанравая дыферэнцыяцыя па тыпу напеваў і форме выканання.

Раздзел V. Рэгіянальныя жанравыя і выканальніцка-стылістычныя асаблівасці беларускага песеннага фальклору

Тэма 19. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Палесся

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Палесся. Геаграфічныя і прыродна-кліматныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўлення ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

Тэма 20. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Паазер'я

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Паазер'я. Геаграфічныя і прыродна-кліматныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўлення ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і

сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

***Тэма 21. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі
Беларускага Падняпроўя***

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Падняпроўя. Геаграфічныя і прыродна-кліматныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўлення ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з’явы і асаблівасці, заканамернасці і прыметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

***Тэма 22. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі
Беларускага Панямоння***

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Панямоння. Геаграфічныя і прыродна-кліматныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўлення ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з’явы і асаблівасці, заканамернасці і прыметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная

традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

***Тэма 23. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі
Цэнтральнага рэгіёна Беларусі***

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Цэнтральнага рэгіёна Беларусі

Геаграфічныя і прыродна-кліматычныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўленыя ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з’явы і асаблівасці, заканамернасці і прыметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

Раздзел VII. Беларуская спеўная этнафонія

Тэма 24. Выканальніцкія манеры спеваў

Асэнсаванне спецыфікі выканальніцкіх традыцый у залежнасці ад спецыфікі функцыянавання народнай песні ў грамадстве. Сродкі музычнай выразнасці народнай песні ў суадносінах з формай і абставіны яе выканання.

Моўная аснова выканальніцкіх традыцый. Рэгіянальная дыферэнцыяцыя народнай песні. Рэгіянальныя і мясцовыя моўныя дыялекты і манеры спеваў. Моўна-фанетычныя асаблівасці і спецыфіка гуку. Слоўнік моўных дыялектаў Беларусі.

Тэмбрава-рэгістравыя асаблівасці і спецыфіка мужчынскага і жаночага спеву. Грудная і галаўная манера спеваў. Мікст. “Парадаксальнае” фразіраванне як выканальніцкі прыём і характэрная стылявая прыкмета. Дыхальныя паўзы і нелагічная цэзура.

Выканальніцкі аспект у песенных жанрах розных гісторыка-стылевых пластоў беларускага фальклору. Абрадавая дэкламацыя, воклічы, гуканні; сінкрэтычная сувязь славеснага, інтанацыйна-

рытмічнага, выяўленчага кампанентаў у працэсе выканання; рухомасць кампазіцыйных, метрарытмічных заканамернасцяў, інтанацыйнага контуру, тэмбравай характарыстыкі.

Адмысловыя прыкметы формы галашэнняў – пачатковы вокліч, словаабрывы, цэзуры, дынаміка пеўчага дыхання, якая абумаўляе працягласць частак формы.

Выканальніцкі стыль каляндарна-абрадавых песень: тэмбравая і рэгістравая афарбаванасць, абрадавая “інтэнсіўнасць” гучання, абрадавая значнасць і выразнасць доўгіх тонаў – “клічаў”.

Характэрныя асаблівасці выканання. Значэнне пеўчага дыхання (гукавядзення) пры выкананні лірычных песень (унутрыскладовыя распевы, агогіка). Асаблівасці сродкаў музычнай выразнасці як адлюстраванне выканальніцкіх заканамернасцяў у песнях, злучаных з рухам.

Тэма 25. Фальклорнае інтанаванне

Паняцце інтанацыі як элементарнай структурнай адзінкі музыкальнай формы ў выглядзе вышыннай паслядоўнасці тонаў (гукаў), у якой заключаны пэўны змест (эмоцыя, пачуццё) і сэнс, значэнне музыкі. Інтанацыя як сукупнасць гукавых сродкаў арганізацыі музычнай мовы: гукавышыннасці (руху мелодыі), працягласці гучання, паўзаў, сілы або інтэнсіўнасці гучання, рытму, тэмпу, тэмбру голасу, артыкуляцыі. У песенным фальклоры кожнага народа аб’ектыўна існуюць тыя ці іншыя выразныя інтанацыйныя сродкі (інтанацыйныя комплексы), якія забяспечваюць адназначнае разуменне сэнсу музыкальнага выказвання этнафарамі і з’яўляюцца найважнейшым вызначальным фактарам камунікацыі. Інтанацыйныя мадэлі, канструкцыі (інтанэмы як) як сукупнасць пэўных дыферэнцыяльных прыкмет, якія здольныя выказаць пэўны набор значэнняў, сэнсаў, перадаць пэўны тып выказвання: спецыфічныя рухі тону (сыходныя, узыходзячыя, сыходна-ўзыходзячыя, скачкападобныя і г.д.).

Функцыі інтанацыі. 1. Галоўная функцыя інтанацыі ў песенным фальклоры – камунікатыўная. Праз яе рэалізуюцца камунікатыўныя тыпы музыкальнага выказвання (апавядальны, пытальны, прымушэння, прызыву, сэнсаадметны (напрыклад, ў вясельных і пахавальных галашэннях, напевы якіх пабудаваны на падобным лексічным матэрыяле). 2. Выдзяляльная функцыя інтанацыі: з дапамогай інтанацыі рэалізуецца дзяленне музыкальнага выказвання на рытмічныя групы, сінтагмы, перыяды, ажыццяўляецца

фразіроўка, падкрэсленне якога-небудзь элемента, фразы песні (прыклад – “Ой, у бору сосна”). 3. Сінтэзуючая функцыя інтанацыі. 4. Эмацыйна-экспрэсіўная функцыя інтанацыі адлюстроўвае эмацыйны стан выканаўцы і яго жаданне ўздзейнічаць на навакольных (сямейна-абрадавыя песні, пахавальныя халтурныя галашэнні, вясельныя песні, прыпеўкі), сілы прыроды (каляндарна-абрадавыя песні, вясновыя). Эмацыйны стан спяваючага залежыць ад сітуацыі зносін, якая стварае пэўны эмацыйны настрой, ад узаемаадносін адрасанта і адрасата. Роля інтанацыі шматкроць узрастае, калі сэнс музычнага выказвання прама супрацьлеглы лексічнаму значэнню інтанацыі (жартоўныя галашэнні, жартоўныя песні, прыпеўкі і да т.п.). 5. Стылістычная функцыя інтанацыі (розныя стылі і жанры песень спяваюцца з рознай інтанацыяй). 6. Эстэтычная абагульняючая функцыя. Функцыі ўзаемазвязаны паміж сабой. У песенным фальклоры ёсць наяўнасць гатовых інтанацыйных мадэляў (рытма-інтанацыйных меладычных комплексаў), якія выканаўца выкарыстоўвае сітуацыйна.

Паняцце інтанавання. Віды інтанавання. Жанравыя асаблівасці інтанавання.

Тэма 26. Фальклорная артыкуляцыя

Паняцце артыкуляцыі. Музыка-фальклорная артыкуляцыя як спосаб утварэння гукаў з дапамогай працы сістэмы органаў гаворкі (артыкуляцыйнага апарату). Характарыстыкі канкрэтнага гуку залежаць ад палажэння гэтых органаў падчас спеваў. Артыкуляцыйны апарат змяшчае тры асноўныя кампаненты, якія забяспечваюць утварэнне гукаў падчас спеву: дыхальныя органы; гартань і галасавыя зморшчыны і звязкі; надгортанныя поласці – поласць глоткі, ротавую поласць (язык, мяккае і цвёрдае неба (ротаглотка), зубы верхняй і ніжняй сківіцы, вусны) і поласць носа (насаглотка і рэзанатарныя паражніны). Канфігурацыя надгортаных паражнін, якая ўтвораецца ў выніку іх руху (артыкуляцыйных рухаў) забяспечвае тую ці іншую якасць гуку. Рэгіянальныя асаблівасці фальклорнай артыкуляцыі. Моўныя дыялекты, гаворкі і артыкуляцыя. Узроставыя асаблівасці і фальклорная артыкуляцыя.

Тэма 27. Жанрава-стылявыя асаблівасці спеўнай этнафоніі

Жанры беларускай народнай песні. Жанравая дыферэнцыяцыя песень па функцыі, змесце і паэтыцы. Гендарныя і ўзроставыя характарыстыкі жанру і тэмбру. Стылявыя асаблівасці народнай песні. Стылявое дзяленне на галасавыя функцыі. Ладагарманічная структура

песні ў святле яе стылявой прыналежнасці. Стылявая прыналежнасць музычных прыёмаў выканаўцаў. Моўныя дыялекты, гаворкі. Стылявое дзяленне па гаворках і і спеўная этнафонія. Форма выканання народнай песні (індывідуальная, калектыўная) і характар гучання народнай песні.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Назва раздзелу, тэмы	Колькасць гадзін аўдыторных заняткаў			Форма кантролю
	Лекцыі	практычныя	УСР	
Уводзіны	2			
<i>Раздзел I. Фальклор у сістэме сучаснай духоўнай культуры</i>				
<i>Тэма 1.</i> Фальклор як цэласная сістэма	2			
<i>Тэма 2.</i> Жанравая класіфікацыя беларускага песеннага фальклору	2		2	Вуснае апытванне
<i>Тэма 3.</i> Беларуская этнамузыкалогія: этапы станаўлення і развіцця	2		2	Рэфэрат
Раздзел II. Марфалогія песеннага фальклору. Сродкі выразнасці беларускай народнай песні				
<i>Тэма 4.</i> Формы народнага вершаскладання	2			
<i>Тэма 5.</i> Страфічная арганізацыя беларускай народнай песні	2	2		
<i>Тэма 6.</i> Музычна-рытмічная арганізацыя беларускай народнай песні	2	2	2	Кантрольнае заданне
<i>Тэма 7.</i> Ладавая пабудова беларускай народнай песні	2	2		
<i>Тэма 8.</i> Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні	2	2		
<i>Тэма 9.</i> Фактуры беларускай народнай песні	2	2		
<i>Тэма 10.</i> Паэтыка беларускага песеннага фальклору	2	2		
Раздзел III. Раннетрадыцыйны (архаічны) фальклор				
<i>Тэма 11.</i> Каляндарна-песенная культура Беларусі	2	6	2	Вуснае апытванне
<i>Тэма 12.</i> Сямейна-абрадавы песенны цыкл	2	4	2	Вуснае апытванне
<i>Тэма 13.</i> Песні з умоўным прымеркаваннем па часе і абставінах іх выканання	1			
<i>Тэма 14.</i> Карагодна-гульнёвая традыцыя беларусаў	1			
Раздзел IV. Пазаабрадавая сялянская лірыка (класічны) фальклор				
<i>Тэма 15.</i> Стылістычныя рысы і асаблівасці пазаабрадавага песеннага фальклору	2	2	2	Вуснае апытванне
<i>Тэма 16.</i> Жанравая сістэма пазаабрадавай лірычнай песні	2	2		
Раздзел V. Нетрадыцыйны фальклор				
<i>Тэма 17.</i> Кантавая культура Беларусі	1		2	Вуснае апытванне
<i>Тэма 18.</i> Прыпеўкі як від народнай песенна-музычнай мініяцюры	1			

Раздзел VI. Рэгіянальныя жанравыя і выканальніцка-стылістычныя асаблівасці беларускага песеннага фальклору				
<i>Тэма 19.</i> Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Палесся	2	2	2	Рэферат
<i>Тэма 20.</i> Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Паазер'я	2	2		
<i>Тэма 21.</i> Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Падняпроўя	2	2	2	Рэферат
<i>Тэма 22.</i> Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Панямоння	2	2		
<i>Тэма 23.</i> Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Цэнтральнага рэгіёна Беларусі	2	2	2	Рэферат
Раздзел VII. Беларуская спеўная этнафонія				
<i>Тэма 24.</i> Выканальніцкія манеры спеваў беларусаў	2	4	2	Практыкаванне
<i>Тэма 25.</i> Фальклорнае інтанаванне	2	6	2	Практыкаванне
<i>Тэма 26.</i> Фальклорная артыкуляцыя	2	4	2	Практыкаванне
<i>Тэма 27.</i> Жанравая этнафонія беларускай народнай песні	2	2		
<i>Усяго гадзін 130</i>	52	52	26	

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *Восточнославянский фольклор: словарь научной и народной терминологии.* – Минск: Навука і тэхніка, 1993. – 478.
2. *Елатов, В.И.* Ладовые основы белорусской народной музыки / В.И.Елатов. – Минск: Наука и техника, 1964. – С. 11–207.
3. *Елатов, В.И.* Мелодические основы белорусской народной музыки / В.И.Елатов. – Минск: Наука и техника, 1970. – 144 с.
4. *Елатов, В.И.* Ритмические основы белорусской народной музыки / В.И.Елатов. – Минск: Наука и техника, 1966. – С. 15–48.
5. *Камаев А. Ф.* Народное музыкальное творчество : учебное пособие / А. Ф. Камаев, Т. Ю. Камаева. –4-е изд., стер. – Санкт-Петербург : Лань : Планета музыки, 2020. – 188 с.
6. *Мухарынская, Л.С.* Беларуская народная музычная творчасць / Л. С. Мухарынская, Т.С. Якіменка. – Мінск.: Выш. Шк., 1993. – 343 с.

Дадатковая

1. *Алексеев, Э.* Проблемы формирования лада / Э.Алексеев. – М.: Музыка, 1976. – С. 6–65.
2. *Асафьев, Б.* Музыкальная форма как процесс: в 2 кн. / Б.Асафьев. – Л.: Музыка, 1971. – С. 43–77.
3. *Банин, А.А.* Ладозвукорядный аспект историко-стадиальной концепции П.П.Сокальского и его новая трактовка / А.А.Банин // Музыкальная фольклористика: проблемы истории и методологии. – М.: Гос. республиканский центр русского фольклора, 1990. – С. 61–76.
4. *Банин, А.А.* Методология лингвомузыкального анализа музыки устных традиций / А.А.Банин // Первый всероссийский конгресс фольклористов: сб. докладов. Том 1. – М.: Изд-во “Государственный республиканский центр русского фольклора”, 2005. – С. 385–406.
5. *Банин, А.А.* Слово и напев. Проблемы аналитической текстологии / А.А.Банин // Фольклор. Образ и поэтическое слово в контексте / отв. ред. В.М.Гацак. – М.: Наука, 1984. – С. 170–202.
6. *Банин, А.А.* Об одном аналитическом методе музыкальной фольклористики / А.А.Банин // Музыкальная фольклористика / ред.-сост. А.А.Банин. – М.: Сов. композитор, 1978. – Вып. 2. – С. 117–157.

7. Банин, А.А. О принципах моделирования обобщенного слогоритма. Вопросы методики и методологии / А.А.Банин // Памяти К.В.Квитки: сб. ст. / ред.-сост. А.А.Банин. – М.: Сов. композитор, 1983. – С. 165–179.

8. *Белорусская этномузыкалогия. Очерки истории (XIX–XX вв.)* / под ред. докт. искусствоведения Зинаиды Можейко. – Минск: Тэхналогія, 1997. – 254 с.

9. Елатов, В.И. Ритмика русских народных песен: учеб. пособие по курсу “Народное музыкальное творчество” / В.И.Елатов. – М.: Изд-во МГУК, 1993. – С. 5–47.

10. Ефименкова, Б. Ритм в произведениях русского вокального фольклора / Б.Ефименкова. – М.: Композитор, 2001. – 256 с.

11. Мациевский, И.В. Народная инструментальная музыка как феномен культуры / И.В.Мациевский. – Алматы, 2007. – С. 275–291.

12. Мухарынская, Л.С. Беларуская народная музычная творчасць / Л.С.Мухарынская, Т.С.Якіменка. – Мінск: Выш. шк., 1993. – 343 с.

Дыскаграфія

1. *Этнаграфічны ансамбль вёскі Ананчыцы Салігорскага раёна Мінскай вобласці. Беларускія народныя песні.* – Л.: Мелодія, 1982.

2. *Календарныя песні Беларускага Полесся.* – Л.: Мелодія, 1983.

3. *Беларускія песенны фальклор. Паўночна-Усходняя зона.* – Л.: Мелодія, 1986.

4. *Традыцыйныя песні Полесся.* – Л.: Мелодія, 1989.

5. *Традыцыйнае мастацтва Поозер'я. Обрядовая музыка.* – Л.: Мелодія, 1989.

6. *Беларускія музычныя фальклор.* – Л.: Мелодія, 1990.

7. *Традыцыйнае мастацтва Поозер'я. Вечеріночная музыка.* – Л.: Мелодія, 1989.

8. *Musics and musician of the world. Byelorussia. Musical folklore of the Byelorussian Polesse.* – AUVIDIS/ –HSMMSD/UNESCO, 1988.

9. *Вясковая лірыка.* – Мінск: Новая музыкальная кампанія, 2008.

10. *Каляды. Рождество. Шчодрэц.* – Christmas Songs. Authentic Musik from Belarus. – Мінск: ПанРекордз, 1999.

Метады і тэхналогіі навучання

У працэсе вывучэння дысцыпліны выкарыстоўваюцца сучасныя метады і інавацыйныя тэхналогіі навучання, такія як дыяхранічны і сінхранічны метады, метады структурнага мадэлявання, слыхавога і параўнальнага аналізу, структурна-тыпалагічны метады, этналінгвістычныя метады. Выкарыстоўваюцца лічбавыя тэхналогіі і найноўшыя тэхнічныя сродкі распазнавання гуку, разнастайнае сучаснае праграмнае забеспячэнне музычнай апрацоўкі і арганізацыі нотнага тэксту (камп'ютар і іншыя высокатэхналагічныя сродкі канвертацыі інфармацыі), якія дазваляюць аптымізаваць працэсы алічбоўкі аналагавых узораў, рэпрадуцыравання і шматразовага прайгравання, стварэння гукавых прэзентацый, адфільтраваць зафіксаваны матэрыял ад дэфектаў запісу, рэстаўрыраваць пашкоджаныя фрагменты запісу, забяспечваюць прынцыпова новы ўзровень нагляднасці ў выкладанні і камунікацыі ў навучанні.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай працы студэнта

Самастойная работа студэнтаў садзейнічае паглыбленню іх ведаў, пашырэнню кругагляду, фарміраванню навыкаў самастойнага пошуку і апрацоўкі інфармацыі, выпрацоўцы творчага падыходу да асваення тэарэтычнага і практычнага матэрыялу па тэмах вучэбнай дысцыпліны.

Самастойная работа студэнтаў у рамках вучэбнай дысцыпліны "Беларуская народна-песенная творчасць і песенная этнафанія" уключае ў сябе наступныя формы:

- вывучэнне тэарэтычнага матэрыялу навучальнай дысцыпліны;
- выкарыстанне відэа- і аўдыёматэрыялаў;
- падрыхтоўка да практычных заняткаў і іспыту.

Вывучэнне матэрыялу навучальнай дысцыпліны мае на ўвазе працу студэнтаў з друкаванай літаратурай і рознымі інфармацыйнымі рэсурсамі сеткі інтэрнет. Вывучэнне дадатковых матэрыялаў па індывідуальным спісе (з улікам базавай адукацыі).

Выкарыстанне відэа- і аўдыёматэрыялаў – адна з важных форм самастойнай працы ў рамках навучальнай дысцыпліны "Беларуская народна-песенная творчасць і песенная этнафанія". Яно заключаецца ў пошуку, праглядзе, праслухоўванні і аналізе выступленняў розных калектываў і майстар-класаў вядомых выканаўцаў і педагогаў-духавікоў.

Падрыхтоўка да практычных заняткаў і іспыту патрабуе адказных адносін і рэгулярнай працы над замацаваннем ведаў, атрыманых падчас аўдыторных заняткаў, творчага падыходу (выкананне практычных заданняў пры падрыхтоўцы), а таксама глыбокага вывучэння студэнтамі рэкамендаванай асноўнай і дадатковай літаратуры. У працэсе самастойнай

працы студэнт падбірае нотныя прыклады (якія дазваляюць праілюстраваць асаблівасці выканальніцкай тэхнікі, спецыфікі трактоўкі і інтэрпрэтацыі твораў для духавых інструментаў), практыкаванні для правільнай пастаноўкі дыхання, сістэматызуе спосабы працы над інструктыўным матэрыялам, падбірае практыкаванні для развіцця тэхнікі пальцаў (як у працэсе самастойнага разбору, так і з ансамблевым калектывам).

Карыстанне нотным матэрыялам для студэнтаў абавязковае не толькі падчас самастойнай працы на інструментах, а так сама пры праслухоўванні музыкі.

Рэкамендуемая сродкі дыягностыкі

Для кантролю якасці засваення вучэбнага матэрыялу, набыцця неабходных навыкаў па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія" выкарыстоўваюцца наступныя сродкі дыягностыкі:

– кантрольныя заданні па практычнаму засваенню выканальніцкай стылістыкі беларускіх народных песень;

- курсавая работа;
- пісьмовы экзамен;
- рэферат;
- пісьмовы комплексны музычны і літаратурны аналіз тэксту аднаго з узораў беларускай народнапесеннай творчасці ранняга гісторыка-стылявога пласта (каляндарна-абрадавая песня, сямейна-абрадавая песня);
- пісьмовы комплексны музычны і літаратурны аналіз тэксту аднаго з узораў беларускай народнапесеннай творчасці позняга гісторыка-стылявога пласта (пазаабрадавая лірычная песня)
- апытванне.

Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў

Балы, паказчыкі адзнакі

1 (адзін) – адсутнасць наапаплення ведаў і кампетэнтнасці ў рамках адукацыйнага стандарту, адмова ад адказу на экзаменацыйныя пытанні ў аб'еме зместу дысцыпліны "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія".

2 (два) – фрагментарныя ведаы ў галіне беларускай народнапесеннай творчасці; ведаы асобных літаратурных крыніц, рэкамендаваных навучальнай праграмай дысцыпліны; няўменне выкарыстоўваць навуковую тэрміналогію, наяўнасць у адказе грубых і лагічных памылак; пасіўнасць на семінарскіх занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў па дысцыпліне "Беларуская народнапесенная творчасць"

3 (тры) – недастаткова поўны аб'ём ведаў у галіне беларускай народнапесеннай творчасці; ведаы часткі асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; выкарыстанне этнамузыказнаўчай тэрміналогіі, выкананне экзаменацыйнага задання з істотнымі і лагічнымі памылкамі; слабае валоданне інструментарыем аналізу беларускіх народных песень, некампетэнтнасць у вызначэнні жанравых асаблівасцей беларускіх народных песень; няўменне карыстацца асноўнымі метадамі даследавання песеннага фальклору; пасіўнасць на семінарскіх занятках, нізкі ўзровень культуры самастойнай працы

4 (чатыры) – дастатковы аб'ём ведаў у рамках вучэбнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія"; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне пад кіраўніцтвам выкладчыка вырашаць стандартныя задачы па аналізу музычна-паэтычных тэкстаў; дапушчальны ўзровень культуры выканання заданняў.

5 (пяць) – дастатковыя ведаы ў аб'еме навучальнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія"; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго ў рашэнні навучальных і прафесійных задач; здольнасць самастойна ўжываць тыпавыя рашэнні ў рамках навучальнай праграмы; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; дастатковая культура самастойнай працы, дастатковы ўзровень выканання заданняў.

6 (шэсць) – досыць поўныя і сістэматызаваныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія"; выкарыстанне неабходнай навуковай тэрміналогіі, пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго ў рашэнні навучальных і прафесійных задач; здольнасць самастойна ўжываць тыпавыя рашэнні ў рамках навучальнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народнапесенная творчасць"; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; уменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна; актыўная самастойная праца; досыць высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

7 (сем) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх частках навучальнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія"; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні па аналізе музычна-паэтычных тэкстаў; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго ў пастаноўцы і рашэнні прафесійных задач; вольнае валоданне тыпавымі рашэннямі ў рамках навучальнай праграмы; засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; уменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную адзнаку; актыўная самастойная праца, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

8 (восем) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх пастаўленых пытаннях у аб'ёме навучальнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія"; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны (у тым ліку тэхнікай інфармацыйных тэхналогій), уменне выкарыстоўваць яе ў пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач; здольнасць самастойна вырашаць складаныя праблемы ў рамках навучальнай праграмы; засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай па дысцыпліне; уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную адзнаку; актыўная

сістэматычная самастойная праца, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

9 (дзевяць) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх частках навучальнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія"; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне эфектыўна выкарыстоўваць яго ў пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач; здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя задачы па аналізу і інтэрпрэтацыі песеннага фальклору ў нестандартных сітуацыях у рамках навучальнай праграмы; поўнае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную адзнаку; сістэматычная, актыўная творчая праца на ўсіх формах заняткаў, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

10 (дзесяць) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх частках вучэбнай праграмы па дысцыпліне "Беларуская народна-песенная творчасць і спеўная этнафонія", а таксама па асноўных тэарэтычных і практычных пытаннях, якія выходзяць за яе межы; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні; бездакорнае валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне эфектыўна выкарыстоўваць яго ў пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач; выяўленая здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя праблемы ў нестандартных сітуацыях; поўнае валоданне інфармацыяй з асноўных і дадатковых крыніц па вучэбнай дысцыпліне; уменне вольна арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную адзнаку, выкарыстоўваць навуковыя дасягненні іншых дысцыплін; творчая самастойная праца, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.